

Spis treści

Wykaz skrótów	15
Rozdział 1	
Przedmiot prawa konstytucyjnego	19
Rozdział 2	
Konstytucja i pozostałe źródła prawa	23
2.1. Źródła prawa	24
2.1.1. Źródła prawa – pojęcie	24
2.1.2. Źródła prawa a podstawowe zasady ustroju	27
2.1.3. Dychotomiczny podział źródeł prawa	29
2.2. Konstytucja jako źródło prawa	32
2.2.1. Ewolucja konstytucjonalizmu	32
2.2.2. Rozwój polskiego konstytucjonalizmu	34
2.2.3. Konstytucja z 1997 r.	36
2.2.4. Gwarancje nadrzędności Konstytucji	39
2.2.5. Nadrzędność Konstytucji a prawo Unii Europejskiej	40
2.2.6. Zmiana Konstytucji	42
2.3. Pozostałe źródła prawa	44
2.3.1. Ustawa	44
2.3.2. Rozporządzenie z mocą ustawy	48
2.3.3. Ratyfikowane umowy międzynarodowe	48
2.3.4. Prawo Unii Europejskiej	53
2.3.5. Rozporządzenia	53
2.3.6. Prawo miejscowe	57
2.3.7. Prawo wewnętrzne	60
2.3.8. Kwalifikacja systemu źródeł prawa w RP	63
Rozdział 3	
Zasady ustrojowe	65
3.1. Pojęcie zasad konstytucyjnych	65
3.2. Zasada dobra wspólnego	66
3.3. Zasada zwierzchnictwa Narodu i zasada państwa demokratycznego	66
3.4. Zasada państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej	70
3.5. Zasada podziału i równowagi władzy	73
3.6. Zasada społeczeństwa obywatelskiego	78

3.7.Zasada społecznej gospodarki rynkowej80

Rozdział 4

Konstytucyjny status jednostki83

4.1.Kształtowanie się idei ochrony praw człowieka83

4.2.Prawa człowieka w polskich konstytucjach88

4.3.Zasady przewoźnie konstytucyjnego systemu praw jednostki90

4.3.1.Uwagi wprowadzające90

4.3.2.Zasada godności90

4.3.3.Zasada wolności95

4.3.4.Zasada równości i zakaz dyskryminacji96

4.4.Rozróżnienie praw i wolności102

4.5.Prawa i wolności jednostki w Konstytucji RP103

4.5.1.Uwagi wprowadzające103

4.5.2.Prawa osobiste104

A. Prawo do prawnej ochrony życia (art. 38 Konstytucji)104

B. Nietykalność osobista105

C. Prawo do sądu106

D. Prawo do prywatności110

E. Wolność sumienia i religii113

F. Wolność słowa118

4.5.3.Prawa i wolności polityczne125

A. Uwagi ogólne125

B. Wolność zgromadzeń126

C. Wolność zrzeszania się131

D. Prawo dostępu do służby publicznej141

E. Prawo do informacji publicznej141

F. Czynne prawo wyborcze i prawo udziału w referendum144

G. Prawo petycji145

4.5.4.Prawa socjalne146

A. Uwagi ogólne146

B. Prawo do własności i innych praw majątkowych148

C. Wolność wyboru i wykonywania zawodu151

D. Prawo do ochrony zdrowia152

E. Prawo do nauki153

F. Ochrona rodziny, macierzyństwa i praw dziecka155

G. Wolność sztuki, nauki i nauczania156

H. Prawo do ochrony środowiska157

I. Zasady polityki dotyczące potrzeb mieszkaniowych158

4.6.Ograniczenia praw i wolności jednostki159

4.6.1.Warunki ograniczania praw człowieka w czasie normalnego funkcjonowania państwa159

4.6.2.Warunki ograniczania praw człowieka w czasie stanów nadzwyczajnych165

4.7.Środki ochrony konstytucyjnych praw i wolności jednostki167

4.7.1.Prawo do odszkodowania	167	
4.7.2.Prawo do sądu	168	
4.7.3.Prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji	169	
4.7.4.Skarga konstytucyjna	170	
4.7.5.Wniosek do RPO	171	
4.8.Konstytucyjne obowiązki jednostki	172	
Rozdział 5		
Suwerenność i formy jej realizacji w Konstytucji RP		175
5.1.Wybory organów przedstawicielskich – wprowadzenie	177	
5.2.Podstawowe pojęcia prawa wyborczego na tle przebiegu wyborów parlamentarnych	180	
5.3.Źródła polskiego prawa wyborczego	186	
5.4.Podstawowe zasady prawa wyborczego (przymiotniki wyborcze)	189	
5.4.1.Zasada powszechności wyborów	189	
5.4.2.Zasada równości wyborów	197	
5.4.3.Zasada bezpośredniości wyborów	204	
5.4.4.Zasada tajności głosowania	207	
5.4.5.Zasada określająca ustalanie wyniku wyborów	209	
A. System większościowy	209	
B. System proporcjonalny	211	
5.4.6.Zasada wolnych wyborów	217	
5.5.Organy wyborcze	219	
5.6.Organizacja i przebieg wyborów do Sejmu	220	
5.7.Organizacja i przebieg wyborów do Senatu	226	
5.8.Organizacja i przebieg wyborów Prezydenta RP	226	
5.9.Formy demokracji bezpośredniej	228	
5.9.1.Obywatelska inicjatywa ustawodawcza	228	
5.9.2.Referendum	231	
A. Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa	232	
B. Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej przekazującej kompetencje	234	
C. Referendum zatwierdzające zmianę Konstytucji RP	235	
D. Referendum lokalne	236	
E. Ustawa o referendum ogólnokrajowym	236	
Rozdział 6		
Sejm i Senat		241
6.1.Sejm i Senat jako parlament	241	
6.2.Sejm i Senat jako organy przedstawicielskie	242	
6.3.Bikameralizm	243	
6.4.Mandat przedstawicielski oraz status posłów i senatorów	244	
6.4.1.Mandat wolny	245	
6.4.2.Ramy czasowe mandatu parlamentarnego	246	
6.4.3.Zasada incompatibilitas	247	

6.4.4.Ochrona wykonywania mandatu parlamentarnego	251
A. Immunitety i przywileje	251
B. Gwarancje materialne	256
6.4.5.Szczególne uprawnienia posłów i senatorów poza izbą	257
6.4.6.Obowiązki posłów i senatorów	258
6.4.7.Odpowiedzialność regulaminowa	259
6.5.Kadencja i zasady działania Sejmu i Senatu	259
6.5.1.Kadencja parlamentu	259
6.5.2.Zasada dyskontynuacji	263
6.5.3.Zasada autonomii organizacyjnej Sejmu i Senatu	265
6.5.4.Zasada permanencji	267
6.5.5.Zasada jawności	268
6.6.Organizacja wewnętrzna	269
6.6.1.Organy Sejmu i Senatu	269
A.Marszałek	269
B.Wicemarszałkowie	270
C.Prezydium	271
D. Konwent seniorów	271
E.Komisje	271
F. Kluby, koła i zespoły parlamentarne	272
6.7.Funkcje parlamentu	272
6.7.1.Funkcja ustawodawcza	272
A. Przygotowanie projektu ustawy i wykonanie inicjatywy ustawodawczej	274
B. Postępowanie z projektem ustawy w Sejmie	276
C. Postępowanie w Senacie w sprawie ustawy uchwalonej przez Sejm	281
D. Postępowanie w Sejmie w sprawie rozpatrzenia poprawek Senatu albo decyzji o odrzuceniu ustawy	282
E. Podpisanie ustawy przez Prezydenta i zarządzenie jej ogłoszenia	283
F. Postępowanie w Sejmie w sprawie wniosku Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie ustawy	284
G. Sejm a postępowanie w trybie prewencyjnej kontroli konstytucyjności ustawy	284
H. Szczególne postacie postępowania ustawodawczego	285
6.7.2.Funkcja ustrojodawcza	289
6.7.3.Funkcja kreacyjna	291
6.7.4.Funkcja kontrolna	292
6.7.5.Funkcja współuczestniczenia w kształtowaniu polityki państwa	296
6.8.Zgromadzenie Narodowe	297
Rozdział 7	
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	301
7.1.Konstytucyjna koncepcja urzędu Prezydenta	301
7.2.Funkcje Prezydenta w porządku ustrojowym	303
7.3.Konstytucyjne zadania Prezydenta i ich znaczenie prawne	305

- 7.4. Status prawnoustrojowy Prezydenta RP307
 - 7.5. Objęcie urzędu, przerwy w jego sprawowaniu, kadencja i jej zakończenie309
 - 7.6. Zastępstwo Prezydenta312
 - 7.7. Kompetencje Prezydenta i ich podziały (typologie)313
 - 7.7.1. Klasyfikacje kompetencji Prezydenta313
 - 7.7.2. Kompetencje w sferze zmiany Konstytucji i demokracji bezpośredniej314
 - 7.7.3. Kompetencje Prezydenta wobec organów władzy ustawodawczej315
 - 7.7.4. Kompetencje Prezydenta związane z władzą wykonawczą317
 - A. Uprawnienia organizacyjno-kreacyjne317
 - B. Uprawnienia inicjatywne318
 - C. Rola Prezydenta w sferze polityki zagranicznej318
 - D. Sfera zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i najwyższe zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi322
 - E. Uprawnienia prawodawcze323
 - 7.7.5. Kompetencje Prezydenta odnoszące się do władzy sądowniczej324
 - 7.7.6. Kompetencje wobec organów kontroli państwowej, ochrony prawa i NBP326
 - 7.7.7. „Klasyczne” kompetencje głowy państwa326
 - 7.8. Prawne formy realizacji kompetencji Prezydenta326
 - 7.9. Zasada kontrasygnaty – znaczenie ustrojowe i zakres327
 - 7.10. Instytucje pomocnicze Prezydenta328
 - 7.10.1. Kancelaria Prezydenta329
 - 7.10.2. Rada Bezpieczeństwa Narodowego330
 - 7.11. Odpowiedzialność Prezydenta330
 - 7.12. Status prawny byłego Prezydenta332
- Rozdział 8
- Rada Ministrów335
- 8.1. Rada Ministrów a rząd335
 - 8.2. Rada Ministrów jako polityczny organ władzy wykonawczej336
 - 8.3. Powoływanie Rady Ministrów337
 - 8.3.1. Założenia ogólne337
 - 8.3.2. Procedura zasadnicza339
 - A. Etap prezydencki339
 - B. Etap sejmowy342
 - 8.3.3. Pierwsza procedura rezerwowa344
 - A. Etap sejmowy344
 - B. Etap prezydencki345
 - 8.3.4. Druga procedura rezerwowa346
 - A. Etap prezydencki346
 - B. Etap sejmowy347
 - 8.4. Dymisja347
 - 8.4.1. Pierwsze posiedzenie Sejmu nowej kadencji348
 - 8.4.2. Nieuchwalenie przez Sejm wotum zaufania dla Rady Ministrów349

8.4.3. Wyrażenie Radzie Ministrów wotum nieufności	349
8.4.4. Rezygnacja Prezesa Rady Ministrów	350
8.5. Zmiany w składzie Rady Ministrów	350
8.6. Członkowie Rady Ministrów	351
8.6.1. Prezes Rady Ministrów	352
8.6.2. Wiceprezesi Rady Ministrów	355
8.6.3. Ministrowie	355
A. Ministrowie „resortowi”	356
B. Ministrowie „bez teki”	356
C. Przewodniczący komitetów	357
8.7. Organy wewnętrzne, doradcze i pomocnicze rządu	357
8.8. Kompetencje Rady Ministrów	358
8.9. Funkcjonowanie Rady Ministrów	360
8.10. Odpowiedzialność Rady Ministrów i jej członków	362
8.10.1. Odpowiedzialność polityczna	362
A. Wotum zaufania	363
B. Wotum nieufności	363
C. Absolutorium	366
8.10.2. Odpowiedzialność prawna	367
Rozdział 9	
Samorząd terytorialny	369
9.1. Geneza i istota samorządu terytorialnego	369
9.2. Konstytucyjne podstawy działania samorządu terytorialnego	370
9.3. Struktura i urządzenie samorządu terytorialnego	372
Rozdział 10	
Sądy i trybunały	375
10.1. Sądy	376
10.1.1. Specyfika pozycji ustrojowej trzeciej władzy	376
10.1.2. Pojęcie sądu. Zasada sądowego wymiaru sprawiedliwości	379
10.1.3. Zasada niezależności sądów – niezależność organizacyjna, funkcjonalna i personalna	381
10.1.4. Zasada niezawisłości sędziów i jej gwarancje	384
A. Powoływanie sędziów – rola KRS i Prezydenta	385
B. Stabilizacja urzędu sędziego	389
C. Odpowiedzialność sędziów i gwarancje materialne	391
D. Podległość sędziów Konstytucji i ustawom – konsekwencje ustrojowe w zakresie kontroli prawa	393
10.1.5. Konstytucyjna struktura systemu sądów w RP	394
A. Sądy powszechne	395
B. Sądy administracyjne	395
C. Sądy wojskowe	396
D. Sąd Najwyższy	396
10.1.6. Zasada udziału obywateli w wymiarze sprawiedliwości	399

10.2. Trybunał Konstytucyjny 402

10.2.1. Dwa główne modele sądownictwa konstytucyjnego: amerykański i kelsenowski 402

10.2.2. Geneza i rozwój sądownictwa konstytucyjnego w Polsce 404

10.2.3. Pozycja ustrojowa TK w Polsce pod rządami Konstytucji z 1997 r. na tle zasady podziału władzy 406

10.2.4. Status prawny sędziego TK 407

10.2.5. Organizacja wewnętrzna TK 410

10.2.6. Kompetencje TK 412

A. Orzekanie w sprawach legalności (w tym konstytucyjności) aktów normatywnych 412

B. Orzekanie w sprawach konstytucyjności celów lub działalności partii politycznych 429

C. Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa 431

D. Orzekanie w sprawach stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP 431

E. Sygnalizacja 433

10.2.7. Kryzys lat 2015–2016 oraz upadek Trybunału Konstytucyjnego w Polsce po 19.12.2016 r. 433

10.3. Trybunał Stanu 438

10.3.1. Odpowiedzialność konstytucyjna – przesłanki i pojęcie 438

10.3.2. Trybunał Stanu – pozycja ustrojowa 445

10.3.3. Wybór Trybunału Stanu 447

10.3.4. Status członków Trybunału Stanu 449

10.3.5. Funkcje Trybunału Stanu – odpowiedzialność konstytucyjna 451

10.3.6. Aspekt praktyczny 465

Rozdział 11

Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i bank centralny 467

11.1. Najwyższa Izba Kontroli 468

11.1.1. Wstęp 468

11.1.2. Pozycja ustrojowa NIK 469

11.1.3. Organizacja NIK 470

11.1.4. Zakres i kryteria kontroli 472

11.1.5. Zasady i tryb postępowania kontrolnego 473

11.2. Rzecznik Praw Obywatelskich 474

11.2.1. Uwagi wstępne 474

11.2.2. Ogólna charakterystyka 475

11.2.3. Powoływanie, kadencja, odwoływanie 478

11.2.4. Postępowanie przed urzędem RPO 480

11.2.5. Kompetencje Rzecznika w razie stwierdzenia naruszenia praw lub wolności 481

11.3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji 483

11.3.1. Geneza i zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji 483
11.3.2. Pozycja ustrojowa Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji 484
11.3.3. Skład, organizacja i status członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji 485
11.3.4. Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji 487
11.3.5. Kompetencje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji 487
A. Kompetencje prawotwórcze 488
B. Kompetencje koncesyjne 488
C. Kompetencje kontrolne 488
11.3.6. Odpowiedzialność Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz jej członków 490
11.4. Narodowy Bank Polski 490
11.4.1. Pozycja ustrojowa i zadania Narodowego Banku Polskiego 490
11.4.2. Organizacja i zasady funkcjonowania Narodowego Banku Polskiego 492
Rozdział 12
Stany nadzwyczajne 495
12.1. Istota instytucji 495
12.2. Konstytucyjne zasady dotyczące stanów nadzwyczajnych 499
12.3. Stan wojenny 503
12.4. Stan wyjątkowy 507
12.5. Stan klęski żywiołowej 509
12.6. Ingerencje w konstytucyjne wolności i prawa człowieka i obywatela w stanach nadzwyczajnych 511
Skorowidz 515
O Autorach 529